

rod in jedle naš kruh, so brezpogojno služile temu sistemu. Ta kuga se je razpasla po vsem tistem ozemlju, ki ga Jugoslavija reši iz verlg sužnosti in dvigne na zlato luč svobode in mogočnega kulturnega, gospodarskega in socialnega razvoja. Duh demokratizma pomeče vse te zajedalce in krvose naše troimenškega naroda v tisto vrsto, ki ji stoji na čelu vitez Kaltenegger, ki ji leži v jedru Heinzev Schuft in ki jo tepejo po zobeh — Deschmanove grablje!

Svoj bodoči dom si uredimo po svoji potrebi in po svojem okusu. Gotovo pa je, da ne bo mesta v njem vsem tistim, ki so se v teh strašnih časih izkazali, da niso vredni našega zaupanja in spoštovanja. S podlostjo se naj družijo podlost, s krivico krivica, z nasiljem nasilje! Naj se davijo in koljejo med seboj! Zgodovina bližajočega se konca sedanje vojne nas uči, kakšno plačilo se obeta njim, ki so gradili svojo moč na temelju zgoraj omenjene nemške morale! Likvidacijo njih hiševanja izvede z neizprosno logiko in hladno preudarnostjo naval razvoja svetovnih dogodkov in zahtev pravičnosti, ki poplaca vse in vsakega po zasluženju, toda po zahtevi našega strašnega poniževanja in trpljenja: Krivice so, ki jim ni odpuščanja; dejanja so, ki jim ni pozabe!

O zaželjeni deželi.

Dvorni svetnik v p. Fran pl. Šuklje je napisal pod gorenjim naslovom vrsto člankov, ki so jih objavili slovenski dnevnik. Naš list v celoti teh člankov ne more priločiti, dasi smo bili v to naproseni. Sukljetovi članki so že v rokah javnosti, a mi bi z njih objavo mogli komaj začeti. Čas in prostor premočkrat ovirata razvoj in aktualnost našega lista, tako tudi v tem slučaju. Ko premagamo vse težave, bomo po svobodni volji in po nujni potrebi gospodarji tudi časa in prostora. Navezani smo sami nase, in le svojim močim in svoji previdnosti se moramo zahvaliti, da smo srečno prebili vojna leta, ki so tudi nam pretila s poginom. Če bi se sami ne čuvali, bi našega lista že 4 leta ne bilo. Toda najhujše je za nami — bodočnosti se pa ne bojimo!

Sicer pa Sukljetovi članki ne pomenjajo dokončne veljavnosti. Spočela jih je dobra volja, ustvarjajo pa le podlaga in osnutek delu, ki ga sankcionirajo preudarek in oziri na praktične potrebe. Vobče se bo treba držati načela, da moramo od kompliciranosti do enostavnosti, od sistemov in teorij do preprostih sredstev, ki z njimi zagotovimo »zaželjeni deželi« one pogoje, da bo mogla hitro napredovati in uspešno tekmovali s sosedi, prijatelji in sovražniki. Treba bo tudi preko in mimo izkušnje starih politikov in praktikov v arsenalu modernih pridobitev, zahtev in potreb, da odpremo svoji domovini vse vire neusahljive življenjske energije, ki ji kumujejo moderna veda, demokracija nove dobe in potrebe naroda.

Nas hipoma najbolj zanima peto poglavje Sukljetovih člankov, ki govori o pravi in ustavi Jugoslavije. Suklje piše v tem poglavju o šolstvu. Ta njegova izvajanja se glase tako:

Na prevažnem polju narodne izomike ločil bi kompetence. Ljudsko šolstvo za našo slovensko skupino in v zvezi z njim vzgojo učiteljskega naraščaja prisodil bi ljubljanskemu deželnemu zboru. Saj mora ljudska šola pripravljati mladino neposredno na praktični poklic, za dejansko življenje in le-to razvijati se pri nas v poljedelski Sloveniji pod drugimi pogoji nego na primer v Boki Kotorski. Nikjer morda ni avstrijska centralizacija toliko škoda

dovala kakor baš pri ljudski šoli. Ne omejujmo tedaj deželne avtonomije, kar se tiče ljudske šole: vsaka dežela naj si uredi ljudsko šolstvo po svojih istinitih potrebah.

Drugače pa pri srednjem in visokošolskem pouku. Tukaj bi pretirano razcepljenje celo škodovalo. Cemu bi na primer gimnazija v Kranju ali realka v Mariboru morala biti urejena po drugem učnem načrtu kakor sovrstne učilnice v Zagrebu ali Sarajevu? Notranjega povoda ni, potem pa je pomisliti, da bo dežela Jugoslaviji trgovski, gospodarski in družabni stik med posameznimi deli jugoslovanskega naroda mnogo intenzivnejši nego dandanes ter da bo deželni pograt naravnost kazalo očetu, da svojega otroka pošlje na srednjo šolo druge jugoslovanske skupine. Prosta mu bodi pot — ne zapirajmo si je sami po nepotrebnih, da, celo kvartnih razlikah v srednješolski zasnovi.

Isto velja tudi glede visokih šol. In tu si pri tej priliki dovoljujem odkrito besedo, katera slove: Odnenajmo Slovenci vsaj začasno od svoje univerze! V trenutku, ko se zavedamo, da smo en narod s svojimi hrvatskimi in srbskimi brati, smejo za nas merodajni biti zgolj strokovni razlogi in oziri. Naše vseučilišče bodi vsaj za sedaj v Zagrebu, kjer naj bo deželo pristojevskega docentom, ako jim drago, predavati v slovenskem jeziku. Glejmo predvsem, da se jugoslovanska univerza v Zagrebu docela popolni in ojači. Spraviti moramo zavod na visok, vreden kulturnega naroda, tako da se bo deželo uspešno mogel meriti z najboljšimi visokimi šolami kulturnega sveta. In stoprav potem, ko je dovršen organizem zagrebskega vseučilišča, ko je to zadostno opremljeno z vsemi instituti in kabineti, zbirkami in delavnicami, stoprav potem si omislimo drugo jugoslovansko univerzo na slovenskem ozemlju, katera naj plodonosno tekmuje s starejšo svojo sestrico!

Niti zaradi tega ne bi pretakal solz, če se prva jugoslovanska tehnika prav kje druga ustanovi in ne na Slovenskem, toda z vso odločnostjo bi vztrajal pri zahtevi, naj se bogato opremi ter na vse stroke raztegne slovenska državna obrtna šola v Ljubljani. Po mojem mnenju bodi ona zavod, kateri naj preskrbi razvijajočo se jugoslovansko industrijo s praktičnimi inženirji. Sem naj primajajo učenci z vseh krajev srne Jugoslavije, da se izuče v vseh panogah obrtnega pouka.

Tudi postavodaja o trgovskem šolstvu osredotočena bodi v osrednjem jugoslovanskem parlamentu. Pri tem je pa gledati na to, da se doseže jugoslovanska trgovska visoka šola, in sicer v Trstu, kjer je naravni njen sedež. Morda bi kazalo, združiti jo z internatom, da se na ta način mladina obvaruje izkušnjav in nevarnosti, pretečnih njeni neizkušnosti v lankoživem pomorskem mestu.

Tako Suklje! — Kakor vidimo, se dotika ljudskega šolstva s kratko in splošno besedo, ki naj znači le nekako principialno stališče: Ljudska šola mora pripravljati mladino neposredno za praktični poklic, za dejansko življenje — vsaka dežela naj si uredi ljudsko šolstvo po svojih istinitih potrebah.

Reči moramo, da je drugi stavek logična posledica prvega stavka: če naj ljudska šola pripravlja za praktični poklic, naj si vsaka dežela ljudsko šolo tako uredi, da dobi iz nje zase praktične ljudi. Saj se — pravi Suklje — dejansko življenje v poljedelski Sloveniji razvijata pod drugimi pogoji nego na pr. v Boki Kotorski.

Dalje pa Šukljetov načrt ne sega, vsaj kar se tiče ljudskega šolstva. (O drugem šolstvu tukaj ne govorimo.) Ne imeli bi nič proti temu, ako bi Suklje temeljiteje obdelal tudi to poglavje. Kot srednješolski učitelj, kot deželni državni poslanec, kot predsednik zaloge šolskih knjig ter končno kot deželni glavar je imel dovolj prilike, da se je seznanil z vsem ustrojem šolstva sploh in ljudskega šolstva posebe. Ker pa tega ni storil, se nam zdi, kakor da bi se namenoma izognil globljemu razpravljanju o tem delikatnem vprašanju, češ, rešujta ga vi, ki ste za to v prvi vrsti poklicani.

Ta skromnost mu je vsekakor v čast, čeprav je naša Zaveza že meseca septembra 1917 izrekla nacelo, da ji je dobro došel vsak nasvet, naj pride odkogarkoli, ki meri na to, kako preosnujmo svoje narodno šolstvo kot prvi temelj vse narodni kulturi, ako hocemo, da bo od nje imela korist naša splošnost in celota. Šola ni last učiteljstva ali kakega drugega ozjega kroga v narodu, nego šola je obca narodova last, kakor morda ni nobena druga javna naprava v narodu! Na drugi strani je pa tudi res, da ni šolstva brez učiteljstva, in da more šolstvo uspevati in zadostati svoji visoki nalogi le tedaj, če stojita učitelj in šola na zaravi materialni in morali podlagi, če sta oba zilita v eno harmonično celoto, ki je postavljena edino v suzoo izgradbe narodove kulturne veličine!

Na tem osnovnem principu stojimo in s tega temelja hocemo dati svojemu narodu reformirano narodno šolo, kakor smo si jo zamislili od zahtevan znanosti, prakse in — ljubezni do naroda. V okviru tega našega notranjega uverjenja in zunanjih potreb se že uveljavijo vsi nase deo v zavezi, ki meri na preosnovno narodnega šolstva in učiteljske izobrazbe ter nasih pravnih in gnotnih razmer — torej na preosnovno vseh poglavju, vprašanju in panog, ki se stekajo k enemu središču in ustvarijo prej omenjeno harmonično celoto.

Delo napreduje in se bliža koncu. Kadar bo temeljito in z vso vestnostjo oodelan ves obsirni kompleks, takrat predložimo svoj izdelek javnosti — vsem in vsakomur brez izjeme, da vidijo in soudujo, kako si mislimo sezidan svoj duševni dom na realnih svojih zemeljskih tleh!

Kdor se zanima za to življenjsko vprašanje naše kulturne bodočnosti, ta je imel dovolj prilike, da se je lahko prepričal o glavnih vodilnih črtah in smernicah našega reformnega dela iz našega lista in iz »Popotnika«. Spoznal je brez težav, da je v Zavezi združeno učiteljstvo ostalo zvesto svojemu narodu v najtežjih časih svoje moralne in materialne eksistence: mislilo je nanj in delalo je za njegovo bodočnost, ko so stale pred nami prazne skledice in ko nam je od Sukljeta imenovana »avstrijska centralizacija« kazala pot v ječe, pod vislice in pred cevi pušk! Bala se nismo smrti, pa bi se bali življenja?

Štorita dva isto — ni isto.

Kranjski deželni šolski svet je izdal pod števil. 3498 z dne 13. maja t. l. nemški pisan odlok, ki se v slovenščini takole glasi:

Vsem javnim in zasebnim ljudskim šolam!

Na svojih inšpekcijskih potovanjih je opazil c. kr. deželni šolski nadzornik dr. Mihael Opeka, da se navzlic jasnim določbam § 140. dokončnega šolskega in učnega reda ne vršijo na mnogih dvo-razrednih in večrazrednih ljudskih šolah

na Kranjskem redne mesečne učiteljske konference.

C. kr. okrajni šolski svet je dodal navedenemu odluku ta-le, seveda tudi nemški pisan ukaz: Vsem šolskim vodstvom se torej na podlagi odloka c. kr. deželnega šolskega sveta z dne 13. maja 1918, števil. 3498, naroča, da skrbi za to, da se v zmlisu izvršilnega predpisa k § 140. dokončnega šolskega in učnega reda v tem § zaukazane učiteljske konference na ondetni šoli redno vršijo vsak mesec.

Oglejmo si pa sedaj ono tenkosrčnost, s katero naše višje deželne in državne oblasti izvršujejo predpisane zakone!

§ 45. zakona z dne 14. maja 1869, drž. zak. št. 62, pravi to-le:

V vsakem šolskem okraju mora biti vsaj enkrat na leto učiteljska konferenca pod vodstvom okrajnega šolskega nadzornika.

In § 46. istega zakona veleva prav jasno: V vsaki deželi so vsakih šest let konference odposlancev okrajnih konferenc pod predsedstvom deželnega šolskega nadzornika.

Besedilo teh dveh §§ je menda tako jasno in enostavno, da ga mora razumeti vsak šolski abecedar, kaj šele absolvirani juristi in pa možje, ki so tako iznajdljivi, da poiščejo celo razne določbe in paragrafe iz konkordatske dobe, če je treba pritisniti ubogo učiteljsko paro ob zid.

Izgovor, ki so ga našli naši iznajdljivi c. kr. okrajni šolski nadzorniki, da so preprečili izvršitev § 45., je jako enostaven. Kot glavni argument je bil, oziroma je: denarja ni! Ako imamo za 23.000.000.000 K samega papirja, upamo, da bi država zmogla se tistih par tisočakov, ki bi bili potrebni za vse konference tostranske polovice naše monarhije.

Ravno tako jalov je izgovor, da bi bila udeležba od strani učiteljstva slaba, ker je večina mlajših učnih oseb na fronti. Upajmo, da ina naš naučni minister vendar še toliko vpliva na svojega tovariša v vojnem ministrstvu, da bi dovolil učiteljem-vojakom par dni dopusta za čas okrajne učiteljske konference.

Okrajne učiteljske konference bi morale rešiti marsikatero, posebno vzgojno vprašanje in predelati mnogo snovi, in to tako važne in času primerne, da smo ravno zaradi te modrosti, ker smo opustili že 4 leta te konference, grešiti tako hudo na naši mladini, da se bo težko, težko kdaj popravilo.

Vzemimo le prevažno pedagoško vprašanje o posirovelosti naše mladine! To je tako važno vprašanje, da se prav podrobno pečajo z njim razni strokovnjaki, seveda le teoretično. A žal, da ta teorija ne pride do ušes vsemu učiteljstvu, ker prvič nima vse učiteljstvo prilike, da bi dobilo v roke one razprave, ki so raztresene po raznih strokovnih listih, in drugič nima tudi časa, da bi se temeljiteje pečalo ravno s tem vprašanjem, ker, žal, mora porabiti ves svoj prosti čas za aprovizacijo sebe in svojcev.

In deželna učiteljska konferenca? Zdi se nam, da ta § državnega šolskega zakona sploh ne eksistira za c. kr. deželni šolski svet za Kranjsko. Pisec teh vrstic učitelj je že 28 let, a ni še dočakal niti ene deželne učiteljske konference, in menda bomo dočakali »zlato odlašanje« tega §.

Upamo pa, da nam sedanji naš deželni šolski svet v resnici ne bo nikdar sestavljal dnevnega reda deželne učiteljske konference. Živimo v trdni veri, da bomo imeli v Jugoslaviji, ki se nam bliža

rala je tudi sama par komadov in si je za svojo temperamentno, dobro občuteno igro zaslužila viharno pohvalo.

Dvorana je bila slabo zasedena, navdušenje kljub temu veliko.

Narodno gledališče je začelo svojo sezono z velikim uspehom. Predstave so večinoma razprodane. Naš list bi o gledališču prav rad poročal kot svoječasno, če bi imel poročevalca vsaj za eno vrsto predstav poročevalski sedež. Vstopnica je za naše razmere draga, za čakanje in trganje za vstopnice pri blagajni pa ni časa. —

Dne 11. t. m. nas je zopet obiskal slavni Češki kvartet iz Prage. Njegovi koncerti so najlepši, najidealnejši dogodki v naši koncertni sezoni, ker nudijo umetniški užitek neverjetne višine. Da je v petek komaj tristo ljudi prišlo na kvartetov koncert, mora biti vzrok le španska bolezen, ki po Ljubljani kruto razsaja. Umetniki K. Hoffmann (I. gosli), J. Suk (II. gosli), J. Herold (viola) ter J. Zelenka (violončelo) so svirali B. Smetanov kvartet »Iz mojega življe-

nja«, L. Beethovnov kvartet op. 95 in Čajkovskega kvartet, in sicer vse tri briljantno. Žal, da so sobotni koncert potem odpovedali. Na veselo svidenje ob primernejšem času! Z. P.

Narodna noša v Mačvi — Srbija.

Razpletanje in čipkarstvo.

Prvo je tehnični izraz za čipkarstvo delo, ki se uporablja na »skutah« in »rokavih«. (Prim. oblačila!) Gotovo delo imenujemo »razplet«, katerega sta 2 vrsti: »razplet zavezavik« in »bodački razplet«. S tujim izrazom bi se to nazivalo »point tiré« ali »point à jour«. Uporabljajo se še druge tehnike, od katerih so znane v Mačvi sledeče: 1. »Izseckan vez« (Richeleu), 2. »Zvezdanac« ali »zvezdac« (Sterndurchbruch), 3. »Omotana šupljika« (Unwirker Durchbruch). Po drugih krajih so bila znana še naslednja dela: »Jošinak« - »Kesma« (Zaunformdurchbruch), »Dvostučnjak« (Zefir entre deux), »Ljesice« — »Ljesicanje« (Punto di spina) »Pužiči« — »putilje« (Puntille), »Kesma«

»klasak«, »šupljak« (A jour-Saum), »Izris« (point coupé.)

Vsa našeta dela imajo svoj izvor na Balkanu in so bila prenešana drugam. Na raznih slikah (n. pr. Hohlbeinovi) so bila naslikana in od tam so jih posneli. Ker jim niso znali imena, so jih nasivali kratkoma »Hohlbeinove čipke«.

Kakor vidimo, je ustvarila roka preproste žene na slovenskem jugu taka dela, ki so dobila zaradi svoje dovršene tehnike svetovni glas. Dokazano je, da so bile iz južnih krajev razne vrste čipk prenešene na sever in našle pot tudi v tvornice, o katerih danes ropotajoči stroji uničujejo delo pridnih ženskih rok. Čipke in čipkarska dela rabijo za razne stvari — predvsem za nošo. Preproste ozke čipke obroblijo rokave, krila, pregarče, ubradarče itd. Navadno so ali »pletene na dve igle« ali »pletene s kulicico« (kvačkom). Rabijo jih tudi za »umetke« (Einsätze) na raznih stvareh.

Ženska oblačila.

Sedaj prihajamo k pravemu opisu noše, ki jo oblačijo Mačvanke. Moško in žensko perilo je iz belega platna in to iz

tankega ali debelejšega. Oblačijo se z ozirom na letni čas in delo, ki ga opravljajo.

Našo srajco jim nadomešča »košulja«, katere del nad pasom nazivajo »oždrele«. Spodnjemu delu pod pasom pravijo »skute«, ki segajo preko kolen. Noge obuvajo v »čarape« (nogavice) do kolen. Prevezujejo jih z »žizicami« (vrvcami). »Čarape« so volnene in po barvi bele, enobarvne ali šarene. Vrhnje krilo in bluzo jim nadomešča druga »košulja«. To je dolga ohlapna srajca z dolgimi rokavi (kakor n. pr. mašniška »alba«). Čez pas se preveže z »žizico« in prepaše čez to s »tkanico« (pasom). Košulja je vezena na rokavih (madlehtju) in to v »granah« (vejicah) ali »grozdu«. Če je ornament dolg in podoben vejici z odrastki, je to »grana«, ako je pa velik in enoten, je to »grozdu«. Rokavi so obroblijeni z ozkim ornamentom, ki mu pravijo »zarukavljje«. Obroblijeni so z ozkimi čipkami. Nad komolci se prevežejo s trakom in se potegnejo nazaj preko njega tako, da sega njihov rob malo nad gležnje rok. Večkrat vidimo izvezena tudi oba roba na prsih, kjer se »košulja« zapenja. Od pasu ob bo-